

Motion till riksdagen 2021/22:385

av Staffan Eklöf (SD)

Öka demokratin genom att underlätta folkinitiativ

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra kommunallagen för att underlätta folkinitiativ och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Demokrati förutsätter att folket har möjlighet att utgöra en självständig aktör vid sidan av det etablerade, valda styret i Sverige, i regionerna och i kommunerna. Den insikten manifesteras på kommunal och regional nivå inte minst av folkinitiativet i kommunallagen.

Samhällsförändringarna går allt snabbare. Det betyder att under en mandatperiod kan många frågor aktualiseras utan att de har diskuterats i valrörelsen. Andra frågor kan förändras under samma tid. Slutligen har i många fall partier inte alltid förmått diskutera frågor som var aktuella under valrörelsen. Sammantaget innebär det att det folkliga stödet för vissa beslut är okänt och att demokratin har försvagats. Det blir mot samma bakgrund viktigare än någonsin att folket kan agera självständigt för att lyfta frågor till avgörande.

Regeln om folkinitiativ ändrades på fyra olika sätt år 2011. Numera ska kommun- eller landstingsfullmäktige genomföra en rådgivande folkomröstning när folkinitiativ har tagits och två tredjedelar av fullmäktige inte motsätter sig det. Tidigare gällde en enkel majoritet i fullmäktige. En annan förändring innebär att gränsen för när ett folkinitiativ är giltigt höjdes från krav på fem procent till att tio procent röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmar ska underteckna folkinitiativet. Dessutom höjdes kraven på underskrifterna och tiden för insamling av underskrifter sänktes.

Med tanke på att kraven för undertecknande numera är höga och insamlingstiden är begränsad till sex månader är det mycket svårt att samla in underskrifter av 10 procent

av de röstberättigade, särskilt i en fråga som inte berör alla medborgare. Det kan exempelvis handla om en fråga som berör endast en kommunalstyrelse.

Under det ändrade folkiniciativets första tre år, från och med år 2011 till och med år 2013, röstades 14 av 29 folkiniciativ ned av fullmäktigeförsamlingar. Det ledde till att ingen folkomröstning genomfördes i de fallen. Endast 9 av 19 folkiniciativ startade av enskilda medborgare ledde till folkomröstning under samma period. Det visar att fullmäktiges behandling fungerar som ett filter som stoppar hälften av iniciativerna. Det är allvarligt, eftersom betydelsen av medborgarnas kanske främsta verktyg för att utgöra en självständig aktör därmed reduceras. Medborgarnas möjlighet att påverka den politiska dagordningen oberoende av de invalda ledamöterna måste säkerställas.

Medborgarna måste tas på allvar. Direkt demokrati genom folkiniciativ är ett komplement till den indirekta demokratin, inte ett hot. Folkomröstningarna är endast rådgivande. Det slutliga beslutet i ärendet tar fullmäktige. Det blir dock tydligt för väljarna vilken ställning de folkvalda tar och om de följer folkviljan eller inte. Det blir därmed lättare att utkräva ansvar vid nästa val. Folket kan också genom fungerande folkiniciativ påverka politikens dagordning.

Jag föreslår att kommunallagens 8 kap. 2 § ändras så att gränsen för folkiniciativ sänks, tillbaka till ett krav på att fem procent av röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmar ska underteckna folkiniciativ och att 5 kap. 37 § ändras så att samtliga ledamöter i fullmäktige måste rösta emot en folkomröstning för att den inte ska genomföras efter ett taget folkiniciativ.

Staffan Eklöf (SD)